

Annona Nova XI.
A Kerényi Károly Szakkollégium évkönyve

Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Kerényi Károly Szakkollégium
Pécs, 2020

Szakmai lektorok:

András Csaba, Bagi Zsolt, Barabás Gábor, Boros Julianna,
Bosák Levente, Hornyák Árpád, Maczelka Csaba,
Milbacher Róbert, Palkhoffer Mónika, Sári B. László,
Tuboly Ádám, Zsidó András Norbert

A kiadvány a Nemzeti Tehetség Program támogatásával jött létre
NTP-SZKOLL – 19-0050

Kiadó: Kerényi Károly Szakkollégium
Felelős kiadó: András Csaba

Szerkesztő
Kömüves Dániel

Olvasószerkesztők
Csabay István, Fenyő Dániel, Flach Richárd, Ignác Ágoston,
Kiss Georgina, Ónya Balázs, Radnai Dániel Szabolcs, Szabó Bianka,
Zsupos Norbert

Borítóterv
Simor Kamilla

Borítófotó
Heiter Bence

Tördelés
Vértesi Lázár

Nyomdai kivitelezés
Virágmandula Kft.

ISSN: 2061-4926

© A szerzők, 2020
© A szerkesztők, 2020

Minden jog fenntartva.

Tartalomjegyzék

Bozsoki Petra: Előszó	7
Tér	13
Bevezető	15
Berger Viktor: A köd térélménye	19
Csabay István: A társadalmi nyilvánosság politikai ereje a XVIII. századi Lombardiában. Az <i>Il Caffè</i> folyóirat politikai programja és hatalomgyakorlási stratégiái	29
Radnai Dániel Szabolcs: „Ennél kellemetesebb vidék nem csak házánkban, de egész Európában sincsen.” A földrajzi tér nemzetiesítése 19. századi Balaton-útikönyvekben	47
Orsós György: A lokalitás és nemzetállam-építés Pécsen és Szarajevóban az utcanevek változásainak tükrében	65
Várdai Levente: Leventeképzést végző cserkészcsapatok. A cserkészlevente keret létszáma, kiterjedése és szabá- lyozása a cserkész irattár forrásai alapján	77
Lukács Laura Klára: Hergé párhuzamos földrajza. Világ- alkotás és geopolitika a Tintin-képregényekben	91
Karácsonyi Krisztina: Nyelvi ideológiák és a romani nyelv (használatának) terei egy baranyai falu oláh cigány közösségében	105
Történelem és társadalom	123
Bacsa Ildikó Eszter: Nőideálok a magyar filmhíradókban (1945–1949)	125
Ignác Ágoston: Salamon király Szent Györgynek tett fogadalma	141

Raposa Vivien Kitti: Keresztény, nemzeti, antiszemita jelszavak nevében. A Turul és Emericana pécsi korporációinak tevékenysége a Pécsi Erzsébet Tudományegyetemen a Horthy-korszakban	153
Kömüves Dániel: A társadalom szubjektív reprezentációi két pécsi vállalkozás tükrében	169
Recenziók	185
Jaksa Csaba: Class struggle instead of racial struggle – Asad Haider, <i>Mistaken Identity: Race and Class in the Age of Trump</i> (London: Verso, 2018)	187
Ónya Balázs: Variációk igazságra – Kocsis László, <i>Az igazság elméletei</i> (Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2018)	199
Rezümék	211
A Kerényi Károly Szakkollégium tagjai a 2019/2020-as tanévben	223
A Kerényi Károly Szakkollégium mentorai a 2019/2020-as tanévben	224

ÓNYA BALÁZS

Variációk igazságra¹

KOCSIS László, *Az igazság elméletei*
(Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2018)

Sokunkat foglalkoztat, hogy ki, mikor mond vagy éppen nem mond igazat, de ahhoz, hogy gond nélkül válaszolhassunk az igazmondással vagy éppen hazugsággal kapcsolatos kérdésekre, először azzal kellene tisztában lennünk, hogy mi szükséges ahhoz, hogy valaki igazat mondjon, avagy mit jelent az, hogy valami igaz. Az igazság természetét firtató „Mi az igazság?” kérdés egyike a filozófia történetének legkorábban feltett és legintenzívebben tárgyalt kérdéseinek, ennek ellenére jelenleg sem létezik olyan válasz, amely minden kétséget kizáróan tisztázná vagy definiálná az igazságot. Azt azért kijelenthetjük, hogy számos válasz kíséreltet született (leginkább a múlt században), amelyek többé-kevésbé meggyőzően válaszolnak az igazság definiálására vonatkozó kérdésre és mindenképp jó kiindulópontként szolgálnak, ha magunk is választ szeretnénk adni arra, hogy mi az igazság.

Kocsis László *Az igazság elméletei* c. könyvében arra vállalkozik, amit a cím is sejtet: bevezeti az olvasót a különböző igazságelméletek fogalmi eszköztárába, kidolgozásuk alapjául szolgáló indokokba és érvekbe, továbbá alaposan rekonstruálja a létező álláspontokat, végül pedig hozzáférhetővé tesz számos, egészen pontosan 11 primer forrást. A szerző stratégiája két részből áll: a kötet első harmada a „Bevezetés az igazságelméletekbe” címet kapta, amelyben Kocsis azon munkálkodik, hogy mankókat

¹ Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-1 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

nyújtson azok számára, akik meg kívánják érteni a könyv további kétharmadát, azaz megismerteti az olvasóval azokat a problémákat, amelyek elengedhetetlenek az igazság filozófiai elemzésének megértéséhez. A második részben olyan – magyarul eddig elérhetetlen – a XX. században született, mára klasszikussá vált igazságelméleti szövegekkel ismerteti meg az olvasót, amelyek segítségével világos képet kaphat az igazságelméletek részleteiről. Tehát Kocsisnak nem szándéka az, hogy a fenti kérdésre egyetlen, határozott választ nyújtson, ugyanakkor egy ilyen válasz kidolgozásához szükséges minden eszközt az olvasó kezébe ad, ezáltal lehetőséget teremt arra, hogy 1) egyetemi kurzusok tankönyveként szolgáljon, és 2) a kutatáshoz szükséges anyagokat áttekintjük. Mindazonáltal a könyv nem pusztán a már terminológiai alapvetésekben jártas olvasót célozza meg, hanem azokat is, akik laikusként szeretnék részletes képet kapni az igazság természetét érintő álláspontokról.

Recenziómban mindenekelőtt az első részre fogok koncentrálni, ugyanis itt mutatkozik meg leginkább az a tudásanyag, amelyet Kocsis igyekszik szisztematikus rendben az olvasó elé tárni. A bevezető tanulmány első három szakasza többek között olyan kérdéseket tárgyal, minthogy miért érdemes az igazságra tulajdonságként gondolni? Minek tulajdoníthatjuk egyáltalán az igazság tulajdonságát, avagy mik az (elsődleges) igazsághordozók? Milyen elméleti és gyakorlati funkciókat tölthet be az az igazság fogalma? Miként adhat számot egy igazságelmélet az igazságról? Tanulmányának negyedik szakaszában pedig már magukkal az eddig kidolgozásra került igazságelméletekkel találja szembe magát az olvasó. Kocsis itt tér rá a szubsztantív igazságelméletekre, amelyek már nem csupán az imént említett – lényeges, de mégiscsak parciálisabb – kérdésekre kívánnak válaszolni, hanem egy komplex metafizikai, ismeretelméleti és nyelvfilozófiai rendszer ismeretét igénylik. Ugyanebben a szakaszban mutatja be az igazsággal kapcsolatos primitivistákat, valamint a pluralistákat is, akik sok tekintetben ellentétes álláspontot képviselnek a szubsztantivistákkal szemben, azonban mégsem olyan radikális módon,

mint a következő fejezet főszereplői. Az ezt követő, a bevezető tanulmány utolsó szakaszában rekonstruálja az úgynevezett deflációs igazságelméleteket, akik igyekeznek lerombolni az igazságot övező „mítoszokat”.

A fentebb említett első kérdésre adott válasz már orientáló szereppel bír, ugyanis az a célja, hogy világossá tegye, az igazságelméletek nem arra vállalkoznak, hogy az összes partikuláris igaz mondatot összegyűjtsék, mert ez egyrészt fizikai képtelenség, másrészt ezzel megkerülnénk a fentebb feltett kérdés filozófiai tétjét. „Egy igazságelmélet nem azt mondja meg, hogy *mi* igaz, erre nagyrészt a világ tényeinek igaz leírását és magyarázatát célul kitűző tudományos elméletek hivatottak kísérletet tenni.” (15. o.) Az igazság analízisében érdekelt filozófusok arra keresnek választ, hogy van-e, és amennyiben van, mi az a tulajdonság, amely közös az összes partikuláris igaz mondatban.

A második szakaszban Kocsis azzal foglalkozik, hogy milyen típusú dolgok rendelkezhetnek az igazság tulajdonságával. Igazsághordozóknak nevezzük azokat a dolgokat amelyek igaz vagy hamis módon reprezentálják a valóságot. A valóság reprezentációjára alkalmas igazsághordozóknak három nagy csoportja van: a mentális reprezentációk, úgy mint *vélekedések* [*beliefs*], *ítéletek* [*judgements*]; nyelvi reprezentációk, például *kijelentő mondatok* [*declarative sentences*], *kijelentések* [*statements*], *állítások* [*assertions*]; illetve a harmadik csoport a *propozíciók*, amelyek nem mentálisak és nem nyelviak, azaz nem is fizikaiak, tekintve, hogy a nyelvi reprezentációkat felfoghatjuk fizikai entitásokként. Propozíciók azok az absztrakt entitások, amelyeket a nyelvi vagy mentális reprezentációkkal megragadhatunk, azaz a propozíciók a valóság reprezentálásának *tartalmi*, amelyeket ugyanakkor – a nyelvtől és mentális állapotoktól való függetlenségük következtében – nem muszáj kimondani, leírni vagy gondolni ahhoz, hogy létezzenek. Kocsis alaposan kitér a különböző igazsághordozók melletti elköteleződések előnyeire és hátrányaira egyaránt, és – bár nem foglal határozott állást – úgy tűnik, hogy a propozíciókat tartja a legalkalmasabb, azaz elsődleges igazsághordozóknak.

A bevezető tanulmány 3. szakasza azt a kérdést járja körül, hogy „miről és hogyan ad számot egy igazságelmélet?”. Egy igazságelmélet kidolgozásához mindenekelőtt – állítja Kocsis – azt kell világossá tenni, hogy miként tekintünk az igazságra, ugyanis ettől függően kell kidolgoznunk a válaszunkat. Az igazságra tekinthetünk predikátumként, fogalomként, valamint tulajdonságként. Nem mindegy, hogy az igazság nyelvi funkciója érdekel, vagy az, hogy mit jelent rendelkezni az igazság fogalmával, vagy éppen az, hogy milyen az igazság mint tulajdonság (metafizikai) természete.

Ezt követően Kocsis megkülönbözteti az igazság négy lehetséges funkcióját, amelyek egyben azt is megmutatják, hogy milyen elméleti jelentőséget tulajdoníthatunk az igazságnak. Az igazság szerepe lehet deskriptív, például amikor állítok valamit egy mondatról vagy proposícióról azt feltételezve, hogy az igaz (pl. „»A konyhapultomon két alma van« igaz”). Lehet továbbá magyarázó szerepe, amikor az igazságot más fogalmak magyarázatában használjuk fel. Normatív funkciót is betölthet, ugyanis az igazság elérése gyakran úgy tűnik számunkra mint elérendő cél, tehát a cselekedeteinket orientáló norma. Továbbá tekinthetünk az igazságra úgy, mint amelynek expresszív szerepe van. Bizonyos szerkezetű mondatoknál elengedhetetlen az „igaz” predikátum használata, enélkül ugyanis grammatikailag értelmetlen mondatokat alkotnánk. Ilyen például az „Einstein összes téridőre vonatkozó állítása igaz” mondat. Világos, hogy amennyiben arról a halmazról, amely Einstein összes téridőre vonatkozó állítását tartalmazza, azt gondoljuk, hogy igaz, akkor az „igaz” predikátum használata expresszív funkciója miatt nélkülözhetetlen, illetve predikátum hiányában a mondat grammatikailag helytelen, szemantikailag pedig értelmetlen lenne. A 3.2.-es szakaszban Kocsis már előrevetíti, hogy mely igazságelméletek milyen funkció(ka)t tulajdonítanak az igazságnak, ám ezt részletesebben a 4. szakaszban tárgyalja.

Ebben a szakaszban kerülnek elő az igazsággal kapcsolatos intuíciók, azok a filozófiai és józan észből fakadó, természetes, avagy zsigeri meggyőződések, amelyekre aztán az igazságelmé-

letek sok tekintetben építkeznek. A korrespondencia-intuíció szerint egy kijelentés akkor és csak akkor igaz, ha megfelel a világban fennálló tény(ek)nek, körülményeknek. Az igaz kijelentések más igaz kijelentésekkel való koherenciában állásának jelentőségét a koherencia-intuíció támogatja, eszerint egy kijelentés igaz akkor, és csak akkor, ha egyéb kijelentésekkel koherens kijelentéshalmazt alkot. A pragmatista-intuíció szerint pedig egy kijelentés igaz akkor, és csak akkor, ha a kijelentés igazságában hasznos hinni. Ezen intuíció alapján egyfajta normatív értéket tulajdonítunk az igazságnak, elérését vagy megszerzését célnak, értéknek tartjuk. Ezen meggyőződésekre épülnek a különböző szubsztantív igazságelméletek. Szubsztantív igazságelméleteknek nevezi Kocsis azokat, amelyek szerzői úgy vélik, hogy az igazság egy komplex metafizikai tulajdonsággal bíró, analizálható fogalom és/vagy tulajdonság, amely alkalmas lehet egyéb fogalmak és/vagy tulajdonságok analizálásához is.

Ugy tűnhet, hogy a fentebb említett három intuíció közül – ahogy Kocsis is megjegyzi – az első, a korrespondencia-intuíció a legerősebb. Ki tagadná, hogy az igaz, ami megfelel a tényeknek? A korrespondencia-intuíción alapuló, azt filozófiai elmélet szintjén is kidolgozó korrespondencia-elmélet azért is lehet vonzó sokak számára, mert ez az elmélet az, amelyet a hétköznapi realista felfogásunkat (miszerint létezik egy, a megismerő szubjektumtól független külvilág) a leginkább alátámasztja. Azonban számos problémába ütközünk, amikor ezt az intuíciót egy elmélet keretében akarjuk részletesen kidolgozni. Vajon a tagadó állításokat mik teszik igazgá? Léteznek vajon negatív tények? Mi teszi hamissá a hamis állításokat? Miféle reláció pontosan a korrespondencia? Mi garantálja az igaz mondatok felismerését? Másként: ha az igazság fennállása igazsághordozókon, tőlünk *független* tényeken, valamint ezek relációján múlik, akkor honnan tudjuk, hogy igaz-e valami vagy sem? Ez utóbbi két probléma hatására jöttek létre az úgynevezett *episztemikus igazságelméletek*, amelyek az igazság fogalmát szorosabbra akarják fűzni az igazolás fogalmával, ellenben a korrespondentistákkal, akik azt gondolják,

hogy az igazság és az igazolás közötti viszonynak nincs akkora jelentősége az igazság vizsgálatakor.

Ilyen episztemikus igazságelmélet kidolgozására vállalkoznak a koherentisták és a pragmatisták, akik úgy vélik, hogy egy igazságelmélet elengedhetetlen erénye az is, hogy általa meg tudjuk állapítani, mely mondatok igazak, és melyek hamisak. A koherencia-elmélet szerint „egy igazsághordozó kizárólag egy másik igazsághordozóval kerülhet kapcsolatba, és az igazsághordozó csak akkor igaz, ha ez a kapcsolat nem más, mint a koherencia.” (49. o.) Ez a definíció ugyan biztosítani tudja az igazság felismerését, ám ezáltal a sokak számára kevésbé intuitív antirealizmus mellett is elkötelezi a képviselőjét. További probléma, hogy két különböző, egyenként maximálisan koherens kijelentéshalmaz egymásnak ellentmondó állításokat tartalmazhat, emiatt pedig nem tudják biztosítani az ellentmondásmentesség-elvét.

A pragmatista igazságelméletek előnye az, hogy számolnak az igazság normatív szerepének jelentőségével, vagyis az igaznak tartást nem akarják függetleníteni annak hasznától, gyakorlati következményétől. Azt állítják, hogy a kételkedés nyugtalan állapothoz vezet, amelyet azzal szüntethetünk meg, ha igaz vélekedéseket alakítunk ki magunkban, valamint azt a cselekvésorientáló célt is szolgálja, amit a normatív funkciók esetében – Kocsis alapján – már fentebb említettem. „A vélekedések tehát kételyfeloldó és habituskialakító hatással bírnak, és minél tartósabb egy vélekedés, annál kevésbé nyugtalanít minket a vélekedés tárgyával kapcsolatban mások véleménye, továbbá annál biztosabban alakítunk ki habitusokat magunk számára.” (63. o.) A pragmatizmus egyaránt tartalmaz realista és antirealista megfontolásokat, ám nem tud számot adni arról az intuícioról, hogy nem minden hasznos vélekedés igaz is egyben. Márpedig a pragmatisták (például William James) nem csupán azt állítják, hogy minden igaz vélekedést hasznos hinni (ezzel még önmagában nem lenne probléma), hanem azt is, hogy amit hasznos hinni, az egyben igaz is. Könnyen beláthatjuk azonban, hogy vannak bizonyos hasznos vélekedések, amelyek nem igazak (gondoljunk csak az instrumentalista tudományfilozófia példáira).

Kocsis ugyan megjegyzi a pragmatisták bemutatásakor, hogy: „James igazságról vallott nézeteiben tehát alapvető jelentőséggel bír az *igazolás*, avagy *verifikáció* folyamata. James szerint e folyamatnak köszönhető, hogy vélekedéseink összeütközve a valósággal, megméretettnek és jó esetben igaznak bizonyulnak.” (65. o.), azonban az episztemikus igazságelméletek egyik irányzatát, az igazság-verifikációs elméletét – egy lábjegyzetet leszámítva – nem mutatja be. Különösen nem olyan részletességgel, mint a koherentista és pragmatista elméleteket. A verifikációs elmélet szerint egy kijelentés igaz akkor, és csak akkor, ha tapasztalatilag igazolt. Láthatjuk tehát, hogy ez egy radikálisan empirista igazságfelfogás, amelyben az igazság kizárólagos kritériuma az empirikus igazoltság. Ezt a nézetet általában a logikai empiristákhoz szokás kötni, ugyanakkor, ahogy Tuboly Ádám könyvéből világosan látszik,² óvatosnak kell lennünk ennek vonatkozásában, mert egyrészt nem dolgoztak ki szigorú értelemben vett igazságelméletet – annak ellenére, hogy írtak logikai/matematikai igazságról és empirikus igazságról. Másrészt a logikai empiristák egy nagyon rétegelt, széthúzó társaság voltak, ami abból is látszik, hogy többek között az igazság kérdésében sem értettek egyet: Moritz Schlick korrespondentista, Hempel koherentista, míg Ayer deflácionista volt, tehát egyikőjük sem tartotta magát úgy számon, mint az igazság verifikációs elméletének kidolgozója vagy éppen védelmezője. Igaz ugyan, hogy ezt az elméletet ma már senki (vagy nagyon kevesen) képviselik, azonban filozófiatörténeti jelentőségük miatt érdemes lehetett volna pár sort szentelni nekik is.

A szubsztantivista elméletek rekonstrukcióját követően Kocsis áttekinti a velük kapcsolatos problémákat, valamint bemutat két, még nem deflácionista, de a telivér szubsztantivista igazságelméletekkel szemben motivált álláspontot: az igazsággal kapcsolatos primitivizmust és pluralizmust. A(z) alethikus primitivizmus képviselői nem a szubsztantív igazságelméletek különböző típusait, hanem azok egyik közös és kruciális előfeltevését kérdőjelezi meg,

² TUBOLY Ádám, *Egység és tolerancia* (Budapest: MTA BTK, 2018)

nevezetesen azt, hogy az igazság definiálható. Álláspontjuk két fő részből áll: egyrészt tagadják, hogy az igazság definiálható, analízálható fogalom/tulajdonság, szerintük ugyanis az igazság egyszerű, primitív, tehát nem komplex. Egy fogalom definiálásához olyan – a definiendumtól különböző – fogalmakra van szükségünk, amelyek megadják a definiendum szükséges és elégséges feltételeit, ám állításuk szerint nincs ilyen fogalom. Épp így – mondják – ha az igazságról mint tulajdonságról beszélünk, akkor nem létezik olyan tulajdonság, amely alapvetőbb lenne az igazságnál. Másrészt – és ebben osztoznak a szubsztantivistákkal – azt gondolják, hogy egyszerűsége ellenére az igazság alkalmas arra, hogy más fogalmakat/tulajdonságokat definiáljunk a segítségével – elég, ha a tudás platóni elemzésére gondolunk, miszerint a tudás igazoltan *igaz* vélekedés.

A pluralisták a következő kérdést teszik fel: mi van akkor, ha az igazság több módon is definiálható, mert nincs egy egységes, minden kijelentésben azonos tulajdonság? A pluralisták azt állítják, hogy az igazságról nem lehet számot adni egy egységes keretben, ugyanis az igazság – mint oly sok egyéb fogalom/tulajdonság – kontextusérzékeny; nincs olyan tulajdonság, amely minden igaz mondat tulajdonsága lenne, tehát a monizmus nem tartható. Kocsis két változatát különbözteti meg a pluralizmusnak, a gyenge és az erős pluralizmust. Előbbi szerint attól függően változik az igazság fogalma és tulajdonsága, hogy az igazságigénnyel felépítő mondat milyen diskurzus keretein belül fogalmazódik meg. Mászt jelent az igazság a morális, mászt az természettudományos és megint mászt a szociológiai diskurzusban. Míg a morális diskurzusban a koherencia-elmélet által kínált definíció, addig a természettudományos diskurzusban a korrespondencia-elmélet definíciója lehet alkalmas. Ahogy Kocsis írja: „Az igazság nem egy, hanem *sok*: egy fizikai tárgy(ak)ra vonatkozó igazság *más módon igaz*, mint egy számokkal kapcsolatos aritmetikai igazság vagy éppen egy cselekvésekkel kapcsolatos morális igazság.” (84. o.)

A bevezető tanulmány utolsó fejezete a deflácionizmusról általában, valamint annak különböző változatairól szól. A deflácionistaik arra vállalkoznak, hogy lerombolják az igazsághoz évezredek alatt

kapcsolódó mítoszokat, azaz egy olyan elméleti keretet kínálnak, amelyben az igazság filozófiai jelentősége lényegesen csökken, már-már kiüresítik az igazság fogalmát. A deflácionista – egyetértésben a primitivistákkal – azt gondolják, hogy az igazságnak nincs meghatározható természete, tehát nem létezik olyan tulajdonság, amely minden igaz kijelentés tulajdonsága lenne, valamint nincs az igazságnál alapvetőbb fogalmunk, amely a fogalmi elemzésben segítségünkre lehet. Azonban a deflácionista nem állnak meg a primitivista álláspontnál. Azt is állítják, hogy az igazság nem használható fel egyéb fogalmak meghatározásában. A fentebb említett négy funkció (deskriptív, magyarázó, normatív, expresszív) közül csupán az expresszív funkcióját ismerik el az igazságnak. Tehát az igazság szerepe kimerül abban, hogy egyszerű predikátumként expresszív funkciót lát el, például olyan mondatokban, mint a már említett „Einstein összes téridőre vonatkozó állítása igaz”.

A szerző először áttekinti Frege és Alfred Tarski azon érveit, amelyek a deflácionizmus előzményeként tekinthetők, majd egyesével elemzi a deflácionizmus három legismertebb típusát: a redundancia-elméletet, a diszkvotacionizmust, valamint a minimalizmust. Mindezek közül a redundancia-elmélet a legradikálisabb, ugyanis ezen elmélet képviselői azt állítják, hogy az igazság minden probléma nélkül eliminálható a szótárunkból, „hiszen az »igaz« vagy az »igaz, hogy« kifejezések mondathoz csatolása pusztán egy *redundáns* vagy inkább *felesleges* módja a mondat által már egyszer kifejezett proposíció újbóli kijelentésének”. (112. o.) Utóbbi két álláspont szerint azonban az igazságpredikátum bizonyos esetekben nélkülözhetetlen.

Az utóbbi években a deflácionizmus joggal lett egészen népszerű az igazságelméletek palettáján, ugyanis leegyszerűsíti az igazság filozófiai problémáját. Az eddig komoly metafizikai, nyelvi és episztemológiai problémákat logikai-grammatikai kérdésekké formálja, ezáltal könnyebben lehet konzisztens módon alátámasztani a sokszor egymásnak ellentmondó intuíciónkat. A deflácionista szakasznál Kocsis korábban alkalmazott stratégiája megváltozik: az előző szakaszokat minden esetben az aktuális

álláspont kritikája zárta, ám a deflácionizmust – különösen a minimalizmust – nem éri komolyabb bírálat, amelyből – könnyen, bár lehet, hogy tévesen – arra következtethet az olvasó, hogy Kocsis elköteleződéséhez ez áll a leginkább közel. Akárhogy is van, az igazsággal kapcsolatos deflácionizmus vagy minimalizmus nem zárta le az igazságelméleti vitákat. A kötet Kocsis által fordított tanulmányaiból az utolsóban Antil Gupta több érvet is felsorakoztat a deflácionizmussal szemben, majd arra a konklúzióra jut, hogy a deflácionizmus sem képes megoldani az igazság rejtélyét, ugyanis egyrészt súlyos, sok esetben problémákba ütköző ideológiát rendelnek az igazsághoz, másrészt számos, az igazsággal kapcsolatos logikai kérdést a deflácionista is megválaszolatlanul hagyunk.³

Kocsis tehát alaposan körüljárja az analitikus filozófiai hagyomány elmúlt évtizedeiben megjelent igazságelméleti problémákat. Kötete nem csupán a magyar filozófiai diskurzus szűkössége miatt hiánypótló és fontos, hanem szorosan kapcsolódik nemzetközi szakirodalmat éppen lázban tartó kérdésekhez is. A kötet szerkezetét tekintve világos, jól felépített; minden egyes szakasz megértését elősegítik az előző szakaszok, illetve szisztematikusan, legtöbbször az elméletek kronológiáját figyelembe véve vezet be az olvasót az igazság természetét illető kérdésekbe.

Különös előnyt jelent, hogy Kocsis nem pusztán a leginkább elterjedt igazságelméleteket rekonstruálja. Ugyanolyan részletes-séggel, precizitással mutatja be a legtöbbször által ismert és képviselt korrespondencia-elméletet, mint a még gyerekcipőben járó primitivizmust és pluralizmust – még ha ez utóbbiak a fordított tanulmányokban nem is szerepelnek. Ugyanakkor ne legyenek illúziói az olvasónak, készüljön fel arra, hogy ez a könyv nem egy esti olvasmány élményét nyújtja! Különösen laikusként a terminológia ismeretlen, a problémák összetettek és absztraktak lehetnek, azonban Kocsis mindent megtesz, hogy ez a fajta rejtvényfejtés sikeres legyen.

³ GUPTA, Antil, „A deflácionizmus kritikája”, in szerk. Kocsis László, *Az igazság elméletei*, 324–350 (Budapest: L’Harmattan, 2018)